

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2026, № 2 (14)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2026

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймаҳаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобоқулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлевич
Сиёсий фанлари доктори (DSc), доцент
Бизнес ва тадбиркорлик Олий мактаби

Гаффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети
Сиддиқов Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Қозимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Баҳранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиазарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймуҳамматовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Раҳматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university of Uzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Adilov Abror Anvarovich IKKINCHI JAHON URUSHIDAN KEYINGI DASTLABKI YILLARDA O‘ZBEKISTONDAGI DAVLAT VA DIN MUNOSABATLARI TARIXIDAN	5
2	Алиязарова Дилдора Валишеровна ВОЕННЫЕ КОРРЕСПОНДЕНТЫ И ИХ ВКЛАД В РЕГИОНАЛЬНУЮ ПЕРИОДИЧЕСКУЮ ПЕЧАТЬ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ	14
3	Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich XIX ASRNING 30-40-YILLARIDA BUXORO XONLIGIDA INGLIZ-RUS SAVDO- IQTISODIY RAQOBATI VA UNING MINTAQAVIY SAVDO ALOQALARIGA TA’SIRI	27
4	Bo'tayev Jonibek Shodiyevich XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATIDA HARBIY- MA’MURIY BOSHQARUV TIZIMINING SHAKLLANISHI	35
5	Исхаков Мирсадик Мирсултанович, Ғойибов Бобир Собирович СУҒДИЙ ТИЛ СОН ТУРКУМИНИНГ ЛЕКSIK ВА РАҚАМЛИ ИФОДАЛАРИ	43
6	Kimsanova Ruxshona Xayrulla qizi NAVRO‘Z AHMADHON VA UNING AVLODLARI DAVRIDA TOSHKENT	53
7	Mamatova Maxfuza Baxriddinovna MARKAZIY OSIYO CHOY YO’LI TARIXIDAN	61
8	Muzaffarov Muhammadaminxon Xusanxon o‘g‘li TURKIY TILLI DAVLATLAR HAMKORLIK KENGASHI (TURKIY KENGASH) TARKIBIDAGI ASOSIY ORGANLAR VA TUZILMALAR	67
9	Ne'matov Shoxzodbek Ulug'bek o'g'li O‘ZBEKISTONDA O‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA’LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR (2017–2021-YILLAR)	73
10	Normuratov O‘rolbek Jumma o‘g‘li BUXORO XONLIGI VA ROSSIYA PODSHOLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY HAMDA IQTISODIY MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHI (XVI ASR OXIRI – XVII ASR BIRINCHI YARMI)	82
11	Очилдиев Файзулла Бобокулович БУХОРО АМИРЛИГИГА ТЕМИР ЙЎЛ ТАРМОҒИНИНГ КИРИБ КЕЛИШИ ВА УНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	92
12	Qosimov Mirjalol Ravshan o‘g‘li O‘ZBEKISTONLIK PARTIZANLARNING SOBIQ ITTIFOQ HUDUDINI OZOD ETISHDAGI ISHTIROKI (UKRAINA VA RSFSR MISOLIDA)	101
13	Raximova Gulilola Zohid qizi O‘ZBEKISTONDA BOLALAR MAVZUSIGA IXTISOSLASHGAN OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING FAOLIYATI	110
14	Саломова Барчиной Журакуловна ЖУРНАЛИСТ АЁЛЛАРНИНГ ЖАМИЯТ ҲАЁТИ ВА ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАРДАГИ ЎРНИ	117
15	Toirova Zamira Suban qizi TOSHKENT IQTISODIY RAYONI ELEKTR ENERGETIKASI: HUDUDIY JOYLASHUVI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	131
16	Turdaliyeva Gulasalxon Abdusalom qizi XV ASR OXIRIDA HIROT DAVLATIDA SOLIQ SIYOSATINING XUSUSIYATLARI (HUSAYN BAYQARO DAVRI)	137
17	Xasanboyeva Gulxayo Ximmat qizi 1950-1980-YILLARDA O‘ZBEKISTON SSR KOLXOZLARINING HOLATI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR	142

18	Qodirova Ra'no Mamirjonovna	148
	SOVET HOKIMIYATINING DASTLABKI YILLARIDA TURKISTON XALQ MAORIFI VA JAMIYATSHUNOSLIK FANINING SHAKLLANISHI	
19	Ergashev Umidjon Muhammed o'g'li	155
	O'ZBEKISTON SSRDA SOLIQ TIZIMINING TASHKIL ETILISHI (TOSHKENT OBLASTI MISOLIDA)	
20	Эргашев Хусан Юсуп ўғли	162
	ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИДА ОЛИБ БОРИЛГАН АРХЕОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАРНИНГ ОЛИБ БОРИЛИШИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	
21	Xaitov Zafar Uzakovich	167
	VIZANTIYA MADANIYATI VA UNING JAHON SIVILIZATSIYASIDA TUTGAN O'RNI	
22	Юлдашева Шохсанам Юнусали кизи	173
	ВЕНСКАЯ СИСТЕМА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ МУЗЕЙНОГО ДЕЛА ВО ФРАНЦИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА	

Ne'matov Sh. U.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrası v.b. dotsenti, PhD

Sarboń universiteti

nshohzodbek@gmail.com

O‘ZBEKISTONDA O‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA‘LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR (2017–2021-YILLAR)

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi Harakatlar strategiyasi asosida o‘rta-maxsus, kasb-hunar tizimida amalga oshirilgan islohotlar va undagi o‘zgarishlar tahlil qilingan. Shuningdek, 2017-2021-yillarda sohaga oid qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlarining ijrosi, ta‘lim muassasalarining moliyaviy holati, moddiy-tehnika bazasi, ta‘lim muassasalarining faoliyati bilan bog‘liq o‘zgarishlarning statistik tahlili yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Kasb-hunar ta‘lim, Harakatlar strategiyasi, davlat dasturi, professional ta‘lim, World Skills dasturi, soft skills, moddiy-tehnika baza, xalqaro standart.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha “Harakatlar strategiyasi”da mehnat bozorining real ehtiyojlari asosida malakali kadrlar tayyorlash, o‘rta-maxsus, kasb-hunar ta‘lim muassasalari o‘quvchilarini ish beruvchilarning talablariga mos yo‘nalishlar bo‘yicha tayyorlash va ish bilan ta‘minlash borasida vazifalar ishlab chiqilgan [1]. Shu asosda, Harakatlar strategiyasining 2017-yil “Xalq bilan muloqot va inson manfaatlarini yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi asosida respublikadagi 135 ta o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi muassasasining moddiy-tehnika bazasi yaxshilandi, shundan, 44 ta o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘lim muassasasi rekonstruksiya qilindi, 91 ta o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘lim muassasasi kapital ta‘mirdan chiqarildi.

TADQIQOTNING ASOSIY NATIJALARI

So‘nggi yillarda o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘lim tizimida ham bir qator tadqiqotlar amalga oshirildi. Xususan, buni Sh.Boymurodov, O‘.Abdullayev, F.Atajanova, Sh.Ne‘matov va boshqalar tomonidan amalga oshirilgan tadqiqot ishlarida ko‘rish mumkin. Mazkur maqolani yoritishda tarixiylik, ilmiylik, xolislik tamoyillari va qiyosiy-xronologik, tizimlashtirish, statistik tahlil kabi usullardan foydalanildi.

2017/2018 o‘quv yilida respublika bo‘yicha jami 1556 ta o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi muassasalari faoliyat yuritib, shulardan 123 tasi akademik litsey va 1433 tasini kasb-hunar kollejlari tashkil qilgan. Ushbu ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan 1163,2 ming nafar o‘quvchilarga, 90,8 ming nafar pedagog xodimlar ta‘lim berishdi. O‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘lim muassasalari o‘quvchilarining 92,6 foizi (1077,4 ming nafar) kasb-hunar kollejlariga, 7,4 foizi (85,8 ming nafar)

akademik litseylarga to'g'ri keldi. 2017/2018 o'quv yili boshiga kasb-hunar kollejlarda 73,1 ming nafar o'qituvchi qayd etilgan bo'lib, ulardan 68,6 ming nafari oliy ma'lumotli o'qituvchilar va 4,4 ming nafari esa o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lgan o'qituvchilarni tashkil qilgan [2].

Rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasi asosida o'rta maxsus, kasb-xunar ta'limi tizimini rivojlantirish muhim masalaga aylandi va bu borada ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martdagi "O'rta maxsus, kasb-xunar ta'limi muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori va 2017-yil 26-sentyabrdagi "Oliy ta'lim muassasalariga kirish uchun nomzodlarni maqsadli tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qaroriga asosan akademik litseylar Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi hamda boshqa vazirliklarga tegishli oliy ta'lim muassasalariga birlashtirildi. Ushbu qarorlar akademik litseylar faoliyatini tubdan takomillashtirishga zamin yaratdi. Masalan, avvalgi yillarda har bir o'quv yili 40 haftadan iborat bo'lib, dars mashg'ulotlari iyun oyi oxirigicha davom etgan, bu esa o'quvchilarning toliqishiga, ta'lim sifati va samaradorligiga salbiy ta'sir qilgan. Shuningdek, har bir guruhda 30-35 nafar o'quvchi bo'lib o'qituvchining ular bilan individual shug'ullanishini cheklab qo'ygan. Yuqoridagi qabul qilingan qarorlar natijasida o'quv jarayoni 34 haftaga, o'quvchilar soni 26 nafarga qisqartirildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 24-oktyabrdagi "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 10-11-sinflari o'quvchilariga kasbiy ta'lim berishga ixtisoslashgan o'quv-ishlab chiqarish majmualarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga asosan ta'lim muassasalarida o'quv-ishlab chiqarish majmualari tashkil etildi. Mazkur majmualarda o'quvchilar yuqori tayyorgarlik talab etmaydigan yo'nalishlar: pazandalik, oshpazlik, kosiblik, hisobchilik, sartaroshlik, tikuvchilik, zardo'zlik, sayyohlik xizmatlari tashkilotchisi, avtomobil ta'mirlash texnigi va duradgorlik kabi yo'nalishlarda o'qitila boshlandi. Masalan: 2017-2018 o'quv yilida Jizzax viloyatidagi ta'lim muassasalarida 12 637 nafar 10-sinf o'quvchilarining kasb-xunar o'rganishi uchun kollejlarda qoshida 60 ta, maktablarda 68 ta o'quv-ishlab chiqarish majmualari faoliyati yo'lga qo'yildi. Shuningdek, Namangan viloyatida 90 ta kasb-xunar kolleji bazasida 102 ta, umumta'lim maktablari qoshida 12 ta o'quv-ishlab chiqarish majmualari tashkil etilib, 20843 nafar 10-sinf o'quvchilariga kasb-xunar kollejlardan birlashtirilgan 476 nafar tajribali murabbiylar 40 dan ortiq kasb-xunarni o'rgata boshladi [3].

2018/2019 o'quv yilining boshiga O'zbekiston Respublikasida 1537 ta o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari faoliyat yuritib, ulardan akademik litseylar soni 123 tani (8 foiz) va kasb-hunar kollejlari soni 1414 tani (92 foiz) tashkil etdi. Kasb-hunar kollejlarning umumiy sonida eng katta ulush Samarqand, Farg'ona, Qashqadaryo va Toshkent viloyatlari hissasiga, eng kam ulush esa Navoiy, Jizzax va Buxoro viloyatlariga to'g'ri keladi. 2018/2019 o'quv yili boshiga kasb-hunar kollejlari o'qituvchilari soni 44,0 ming kishini tashkil etib, ulardan 41,0 ming nafari (93,2 foiz) oliy ma'lumotli va 3,0 ming nafari (6,8 foiz) o'rta maxsus ma'lumotga ega.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, globalashuv sharoitida mehnat bozori ehtiyoji va talablarining tez o'zgaruvchanligi, o'tgan davr mobaynida bu tizim mavjud bozor qonuniyatlariga moslashtirib borilmagani, har bir hududning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, istiqboli to'liq e'tiborga olinmay mutaxassis kadrlar tayyorlangani oqibatida o'rta maxsus va kasb-xunar ta'lim tizimi tubdan isloh qilishga muhtoj bo'lib qoldi [4]. Shu asosda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 25-yanvardagi "Umumiy o'rta maxsus va kasb-xunar ta'limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5313-son farmonida kasb-hunar ta'lim tizimida kadrlar tayyorlashning muhim vazifalari ko'rsatildi.

Sohadagi mavjud muammolarga qaramasdan bir qator yutuqlarga ham erishildi, jumladan, 2018-yilda Singapurning ChemiCo kompaniyasi o'tkazgan kimyo fani bo'yicha jahon olimpiadasida Toshkent pediatriya tibbiyot instituti akademik litseyi o'quvchilari 1 ta oltin, 1 ta kumush va 4 ta bronza medalni qo'lga kiritishdi hamda jahonning yigirmaga yaqin davlatidan 193 o'quvchi qatnashgan bellashuvda nazariy bilimlar va ularni amaliyotda qo'llash bo'yicha o'z bilimlarini namoyish etishdi. Shuningdek, Minsk shahrida o'tkazilgan 52-xalqaro Mendeleyev olimpiadasida esa 1 ta kumush, 3 ta bronza medal hamda Slovakiya va Chexiya davlatlarida bo'lib o'tgan 50-jahon kimyo olimpiadasida 2 ta bronza medalga munosib topilgani ta'lim sohasiga qaratilgan yuksak e'tibordan dalolat beradi.

Respublikada o'rta-maxsus va kasb-xunar ta'lim sohasida YUNISEF o'tkazgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim tizimidan chiqayotgan yoshlar mehnat bozorida talab qilinadigan ko'nikmalar yetishmasligi, ta'lim tizimidan mehnat bozoriga o'tishda yoshlar bir qancha muammolarga duch kelishlari hamda "Bandlik, ta'lim va o'quv bilan qamrab olinmagan" (qisqacha-NEET) ko'p sonli yoshlar mavjudligi bundan dalolat berishini ko'rsatdi. Baholashlarga ko'ra, 15-29 yoshdagi 8,5 mln nafar yoshlarning 42 foiz (3,6 mln) iqtisodiy jihatdan faol emasligi, hech qanday mehnat, ta'lim yoki kasbiy tayyorgarlik bilan band emas hamda butun mamlakat bo'yicha NEET ko'rsatkichi yosh ayollar uchun 66 foiz, yosh erkaklar uchun esa 34 foizni tashkil qilgan [5]. Qolaversa, imkoniyati cheklangan yoshlar orasida NEET ko'rsatkichi 77 foiz, og'ir shakldagi nogironligi bor odamlar bo'yicha esa ushbu ko'rsatkich 91 foizgacha yetadi. Bundan tashqari, yoshlar orasida ishsizlik mamlakatdagi ishsizlikning o'rtacha darajasiga nisbatan ikki barobar yuqoridir (18 foiz) hamda mehnat bozoriga muvaffaqiyatli chiqayotganlar orasida ko'nikmalarga ega bo'lish masalasida ma'lum bo'shliqlar mavjudligi va ish beruvchilar o'z xodimlarining ko'nikmalaridan qoniqmayotganligi belgilari mavjudligi edi. Masalan, ularning "o'z harakatlari uchun ma'suliyatni o'z zimmasiga olish", "asoslanish" va "kreativlik" kabi ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar shular jumlasidandir.

2019/2020 o'quv yilida jami 78484 nafar (jami kollej bitiruvchilarining 45,2 foizini tashkil qiladi) xotin-qizlar o'zlari tanlagan yo'nalishlar bo'yicha tugatdi va ularni ish o'rni bilan ta'minlash uchun "Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi" tomonidan bir qator ishlar qilindi. Jumladan, Toshkent shahrida ishsiz ayollar, xotin-qizlar va kasbiy malakasini oshirmoqchi bo'lgan fuqarolar uchun 10 ta professional ta'lim muassasasida 21 ta kasb bo'yicha 82 ta qisqa muddatli o'quv kurslari tashkil etildi. O'quv kurslarini tashkil etish uchun oliy ta'lim

muassasalarini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan 3,06 mlrd so'm mablag' ajratildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga qilingan murojaatnomasida ta'lim sohasini tubdan rivojlantirish, tizimda yangi professional ta'lim tizimini yo'lga qo'yish borasida dolzarb vazifalar ko'rsatilib, bu borada, 2020/2021-o'quv yilidan 340 ta kasb-xunar maktabi, 147 ta kollej va 143 ta texnikumlarni tashkil etish, milliy malaka tizimini ishlab chiqish va natijada 9000 ga yaqin kasblar bo'yicha kadrlar tayyorlash masalalariga alohida to'xtalib o'tildi [6]. Buning natijasida, 340 ta kasb-xunar maktabi, 147 ta kollej va 143 ta texnikum tashkil etildi. Amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida, 2020/2021-o'quv yilidan boshlab Ta'limning xalqaro standart tasniflagichi (TXST) ko'rsatkichlari bilan uyg'unlashgan boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim tizimi joriy qilindi. Unga ko'ra:

o'rta maxsus ta'lim- akademik litseylarda 9 yillik umumiy o'rta ta'lim asosida 2 yil davom etadi va o'quvchilarning intellektual salohiyatlarini rivojlantirishga qaratiladi. Professional ta'lim esa 3 ta yo'nalishda:

boshlang'ich professional ta'lim- kasb-hunar maktablarida umumiy o'rta ta'lim maktablarining 9-sinf bitiruvchilari asosida kunduzgi ta'lim shaklida umumta'lim fanlarining va mutaxassislik fanlarining ikki yillik integratsiyalashgan ta'lim dasturlari bo'yicha olib boriladi. Ta'limning Xalqaro standart tasniflagichining 3-darajasiga mos keluvchi dasturlar bo'yicha 9-sinf bitiruvchilarini professional ta'lim olishini ta'minlaydi. Shu asosda, o'quvchilarni kasbga o'rgatish, malakali mutaxassis sifatida mehnat bozoriga kirib kelishiga ko'maklashish samarali hisoblanadi.

O'rta professional ta'lim- kollejlarda davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma asosida kasblar va mutaxassisliklarning turlari asosida, ikki yilgacha davom etadigan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllarida umumiy o'rta, o'rta maxsus ta'lim va boshlang'ich professional ta'lim bo'yicha olib boriladi. Bunda, Ta'limning Xalqaro standart tasniflagichining 4-darajasiga mos keluvchi dasturlar bo'yicha o'qitiladi. Bunda asosan, umumta'lim maktablarining 11-sinf bitiruvchilari tarkibidan 2 yilgacha muddatda tashkil etiladi. Har bir yirik korxona, klaster, vazirlik va idora o'z yo'nalishida mehnat bozorini puxta o'rgangan holda joriy va istiqbolda yaratiladigan ish o'rinlari, kadrlarga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqib, o'rta bo'g'in mutaxassislariga malaka talabini beradi, buyurtmalar portfelini shakllantiradi.

O'rta maxsus professional ta'lim- texnikumlarda umumiy o'rta, o'rta maxsus, boshlang'ich professional va o'rta professional ta'lim asosida davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma bo'yicha kasblar hamda mutaxassisliklarning murakkabligini hisobga olib, davomiyligi kamida 2 yil bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllarida amalga oshiriladi [7]. Bunda, Ta'limning Xalqaro standart tasniflagichining 5-darajasiga mos keluvchi ta'lim dasturlari asosida oliy ta'lim tizimi bilan integratsiyalashgan, vazirlik, idora, tashkilotlar tizimida faoliyat olib boradigan 187 ta texnikumlar tashkil etildi. Shuningdek, 2 yillik tahsildan so'ng texnikum o'quvchilari oliy ta'lim muassasalarida o'qishni 2-kursdan boshlab davom ettirish imkoniga ega bo'lishadi. Shu asosda, 2020/2021 o'quv yilidan

boshlab yangi professional ta'lim tizimi, ya'ni respublika bo'yicha 339 ta kasb-hunar maktablari, 194 ta kollej va 191 ta texnikumlar faoliyati yo'lga qo'yildi [8]. Mazkur professional ta'lim muassasalariga jami 183916 nafar o'quvchi-yoshlar qabul qilinib, zamonaviy kasb-hunarlar malakali pedagog kadrlar tomonidan o'rgatila boshlandi. Shuningdek, o'quvchilarning 79217 nafari kasb-hunar maktablariga, 53943 nafari (shundan 9192 nafari davlat granti asosida) kollejlarga hamda 50756 nafari (shundan 8051 nafari davlat granti asosida) texnikumlarga o'qishga qabul qilindi [9]. Amalga oshirilgan tadbirlar natijasida, 2020/2021 o'quv yili uchun professional ta'lim muassasalariga qabul parametrlari shakllantirilib, qabul jarayonlari ilk marotaba onlayn hujjat topshirish asosida tashkil etildi. O'quvchilarga kasb va mutaxassislik egallash imkoniyatini kengaytirish maqsadida 2020/2021 o'quv yili uchun kollej va texnikumlarga 21034 nafar yoshlarni to'lov-kontraktga qo'shimcha kvota asosida qabul qilindi. Bundan tashqari, to'lov-kontrakt asosida qabul qilingan yetim bolalar va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan o'quvchilar, ijtimoiy himoyaga muhtoj oila farzandlari hamda nogironligi bo'lgan bolalarni qo'llab-quvvatlash maqsadida ushbu toifaga kiruvchi 1157 nafar o'quvchilar to'lov-kontraktlardan ozod etilib, davlat granti asosida qabul qilindi.

Harakatlar strategiyasining 2021-yil "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturiga ko'ra 47 ta Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumlari va 28 ta tibbiyot kollejlari o'quvchilarini ixtisosligidan kelib chiqib respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazlariga, ilmiy-tadqiqot institutlari va tibbiyot oliy ta'lim muassasalarining boshqa turdagi tibbiyot klinikalariga birlashtirish, texnikum va kollejlarda o'rta tibbiyot kadrlarini tayyorlashning mutlaqo yangi tizimini joriy qilindi.

2021/2022 o'quv yilida O'zbekiston Respublikasida jami 86 ta akademik litsey faoliyat yuritib, akademik litseylarda faoliyat olib boradigan o'qituvchilar soni 2020-yilga nisbatan 384 nafarga yoki 11,6 foizga kamaydi va 3309 nafarni tashkil etdi. Hududlar bo'yicha eng ko'p o'qituvchilar ulushi Toshkent shahrida-923 nafar, eng kam ko'rsatkich Toshkent viloyatida-84 kishini tashkil etgan.

2021/2022 o'quv yili boshida respublikada 342 ta kasb-hunar maktablari faoliyat yuritib, eng yuqori ko'rsatkich Samarqand viloyatida (37 ta), eng kam ko'rsatkichni Toshkent shahri (6 ta) tashkil etgan. 2021-yilda kasb-hunar maktablarida faoliyat yuritadigan o'qituvchilar soni 2020-yilga nisbatan 3465 nafarga yoki 1,5 barobarga ortib, 9931 nafarni tashkil etdi. Shuningdek, hududlar bo'yicha tahlil etilganda eng ko'p o'qituvchilar ulushi Qashqadaryo viloyatida 1447 nafar, eng kam ko'rsatkich Toshkent shahrida 239 kishini tashkil etgan.

2021/2022 o'quv yilida respublikadagi 184 ta kollejda 95,2 ming nafar o'quvchini tashkil qilgan holda, bu borada eng yuqori ko'rsatkich Farg'ona viloyatida (14,9 ming o'quvchi), eng kam ko'rsatkich esa Navoiy viloyatida (1,7 ming kishi) qayd etilgan. Kollejlarda 3873 nafar (o'rindoshlarsiz) o'qituvchilar faoliyat olib borib, mazkur ko'rsatkich 2020-yilga nisbatan (2020-yilda-3685) 5,1 foizga ortgan.

O'zbekiston Respublikasida 2021/2022 o'quv yilida texnikumlar soni 215 tani tashkil etib, 2020/2021 o'quv yili boshiga nisbatan 28 taga ortgan. 2021/2022

o'quv yili boshida texnikumlarda 4894 nafar o'qituvchi faoliyat olib borib, bu o'tgan o'quv yiliga (3793 nafar) nisbatan 1,3 barobarga ortiq, hududlar bo'yicha eng ko'p o'qituvchilar ulushi Samarqand viloyatida 675 nafar, eng kam ko'rsatkich esa Sirdaryo viloyatida 178 nafarni tashkil qilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 31-avgustdagi PQ-5241-son qarori asosida o'rta maxsus professional ta'lim darajasidagi 101 ta kasb va mutaxassisliklar bo'yicha ta'lim dasturlari joriy qilindi. Xorijiy davlatlarga ishlash uchun ketayotgan shaxslarni kasb va mutaxassisliklar bo'yicha o'qitish va tayyorgarlik olib borish nafaqat mehnat migrantlari oilalarining daromadlarini oshirishga hamda qishloq hududlarida kambag'allikni qisqartirishga hissa qo'shadi. Shu boisdan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi "Vaqtinchalik mehnat faoliyatini amalga oshirish uchun xorijiy davlatga ketayotgan shaxslarni va band bo'lmagan aholini o'qitishni tashkil etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-4962-son qaroriga muvofiq 13 ta professional ta'lim muassasalarida qurilish sohasi malakali mutaxassislarini tayyorlash markazlari tashkil etildi. Ushbu markazlarning normativ hujjatlari mahalliy va xorijiy ish beruvchilarning takliflari asosida 20 ta kasb bo'yicha o'quv reja va dasturlar xalqaro standartlar asosida ishlab chiqilib, 1500 nusxada qurilish sohasidagi kasblar bo'yicha o'zbek, rus va ingliz tillarida maxsus lug'at hamda o'quv-didaktik materiallar yetkazib berildi hamda respublikadagi 271 ta professional ta'lim muassasalarida 110 ta kasb bo'yicha 764 ta qisqa muddatli o'quv kurslari olib borildi. Shuningdek, arxitektura va qurilish tizimidagi tor ixtisosliklar bo'yicha qisqa muddatli o'quv kurslariga professional ta'lim muassasalarining 151 nafar malakali o'qituvchi va ishlab chiqarish ta'limi ustalari jalb qilindi. Mazkur chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun 2020-2021 yillarda 95 mlrd so'm mablag' yo'naltirilib, 74 ming nafar tashqi mehnat muhojirlari qayta o'qitildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 26-fevraldagi "Professional ta'lim tizimi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi 106-son qarori qabul qilindi. Mazkur qarorda rahbarlar va pedagog hodimlar muqobil, masofaviy, malaka oshirish ta'lim muassasalari va uyg'unlashgan holda malaka oshirishga jalb qilinishi ko'zda tutildi. 2020/2021 o'quv yilida professional ta'lim muassasalarida kunduzgi ta'lim shakliga qo'shimcha ravishda kechki va sirtqi ta'lim shakllari hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi "Professional ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish chora-tadbirlari haqida"gi 163-son qaroriga muvofiq dual ta'lim prinsiplarining joriy etilishi o'quvchilarning kasb va mutaxassiliklarini egallash imkoniyatlarini yanada kengaytirdi. Shu asosda, 2021/2022 o'quv yili uchun professional ta'lim muassasalariga sirtqi ta'lim shakli uchun 37990 nafar, kechki ta'lim shakliga 15768 nafar hamda dual ta'lim shakliga 7181 nafar o'quvchilarni qabul qilish uchun kvotalar tasdiqlandi.

Professional ta'lim tizimida an'anaviy o'qitishni inkor qilmagan holda qayta tayyorlash va malaka oshirish faoliyatida axborot texnologiyalari asosida ta'lim natijalarini xolisona baholashni ta'minlaydigan my.moqt.uz dasturiy-algoritmli

platforma yaratildi. Shuningdek, “Hayot davomida ta’lim olish” tamoyili asosida uzluksiz malaka oshirishni ta’minlashga qaratilgan elektron portfolio tizimi joriy etilib, my.moqt.uz platformasining ma’lumotlar bazasi shakllantirildi (725 ta professional ta’lim muassasalari, 12 ta ixtisoslashgan oliy ta’lim muassasalari huzuridagi malaka oshirish markaz (fakultet)lari, boshqaruv va pedagog kadrlar to’g’risidagi ma’lumotlar kiritildi). Malaka oshirish tizimining 13 ta yo’nalishi uchun o’quv rejalar va 71 ta fan (modul)larning o’quv dasturlari ishlab chiqildi. Jumladan, mazkur o’quv rejalariga zamonaviy metodlar asosida rahbarning “soft skills” kompetensiyalarini rivojlantirish, “ta’lim muassasasi o’quvchilarining “World Skills” standartlari asosida kompetensiyalarini shakllantirish”, “dual ta’lim tizimini joriy etish”, “tadbirkorlikka yo’naltirilgan ta’lim”, “ta’lim natijalariga mo’ljallangan o’quv jarayonini tashkil etish” hamda “tajriba sinov ishlarni tashkil etish” kabi zamonaviy modullar joriy etildi [10].

XULOSA

Xalqaro ta’lim standartlari asosida kasb-hunar ta’lim tizimining davlat ta’lim standartlari, kasb-hunar ta’limida o’qitish muddatlari bo’yicha kasblar va mutaxassisliklar ro’yxati qaytadan ishlab chiqildi. Buning natijasida, respublikada ilk marotaba boshlang’ich, o’rta va o’rta maxsus professional ta’lim tizimi joriy qilindi. Mazkur tizimning joriy qilinishi natijasida yoshlarning kasb-hunar o’rganishga qiziqishlari ortishiga xizmat qildi. Sohoni rivojlantirish uchun esa o’rta maxsus, professional ta’lim bitiruvchilarini ish bilan ta’minlash maqsadida mahalliy va xalqaro kompaniyalar bilan hamkorlikni rivojlantirish, ularning talab va ehtiyojlari bo’yicha ta’lim dasturlarini takomillashtirish hamda amaliy mashg’ulotlar va stajirovkalar tashkil etish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Бекмуродов М., Куронбоев К., Тангриев Л., Харакатлар стратегияси асосида жадал тараккиёт ва янгиланиш сари. - Тошкент: Гафур Гулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2017. - 71 б
2. Statistik to’plam. O‘zbekistonda ta’lim 2017-2020.-T.: O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo‘mitasi, 2021.-123 b.
3. Содиқов А, Акабаров Ф. Ўқувчилар касбларни қандай ўзлаштирмоқда? “Маърифат” газетаси. 10.05.2018.
4. Ne’matov Sh.U. O‘zbekistonda uzluksiz ta’lim tizimining takomillashtirilishi 2017–2021-yillar). Tarix fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) diss. -Toshkent, 2025., 87-b.
5. 2019/2020 Ўзбекистондаги болалар вазиятининг тахлили. Бирлашган Миллатлар ташкилоти Болалар Фонди томонидан нашр этилган: Т-2020, -59 б.
6. Гаффаров Ф. Ўзбекистонда Профессионал таълимнинг ривожланиш тарихи ва устувор вазифалари. Ўзбекистонда-Профессионал таълим-журнали, -2022 йил, Нишона сони, -25 б.
7. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги жорий архиви. 9.08.2020. № 3/1 сонли Хайъат қарори, 113-варақ.

8. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги жорий архиви. 9.08.2020. № 3/1 сонли Ҳайъат қарори, 114-варақ.

9. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги жорий архиви. 9.08.2020. № 3/1 сонли Ҳайъат қарори, 112-варақ.

10. Ne'matov Sh.U. O'zbekistonda uzluksiz ta'lim tizimini takomillashtirilishi 2017–2021-yillar). Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) diss. -Toshkent, 2025., 100-b.

Неъматов Ш. У.

PhD., и.о. доцента кафедры «Социально-гуманитарных наук»

Сарбанский университет

nshohzodbek@gmail.com

РЕФОРМЫ, ВНЕДРЕННЫЕ В СИСТЕМУ СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ (2017–2021 гг.)

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются реформы и изменения, реализованные в системе среднего специализированного и профессионального образования на основе Стратегии действий Республики Узбекистан. Также рассматриваются нормативно-правовые акты, принятые в этом секторе в 2017-2021 годах, реализация государственных программ, финансовое состояние образовательных учреждений, их материально-техническая база, а также статистический анализ изменений, связанных с деятельностью образовательных учреждений.

Ключевые слова: Профессиональное образование, Стратегия действий, государственная программа, профессиональное образование, программа “Мировые навыки”, навыки межличностного общения, материально-техническая база, международные стандарты.

Nematov Sh. U.

PhD., associate professor at the department of
«Social and Humanitarian Sciences»

University of Sarbon

nshohzodbek@gmail.com

REFORMS IMPLEMENTED IN THE SECONDARY SPECIALIZED AND VOCATIONAL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN (2017-2021)

ABSTRACT

This article analyzes the reforms and changes implemented in the secondary specialized and vocational education system of the Republic of Uzbekistan based

on the Action Strategy. Furthermore, it provides a statistical analysis of changes related to: the normative-legal documents and state programs adopted in the sector between 2017-2021, the execution of these programs, the financial condition of educational institutions; their material-technical base, and the operational activities of these institutions.

Key words: Vocational education, Action Strategy, state program, professional education, World Skills program, soft skills, material and technical base, international standard.